

Plyasheshnyk Anatoliy Mykolayovych, Department of Social Sciences and Humanities, Enterprises of Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska str., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051. E-mail: plyaha1963@gmail.com.

DOI: 10.5281/zenodo.3932733

УДК 641.1.003.12

ОЦІНКА СТАНУ ХАРЧУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

В.А. Гросул, С.О. Зубков, Н.І. Єсінова

Проведено оцінку стану харчування населення за 1990–2018 рр. на основі даних статистичних спостережень споживання основних продуктів харчування населенням України та порівняння з іншими країнами світу. Визначено основні чинники впливу на динаміку споживання населенням України основних продуктів харчування.

Ключові слова: харчування, споживання, продукти харчування.

ОЦЕНКА СОСТОЯНИЯ ПИТАНИЯ НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ

В.А. Гросул, С.А. Зубков, Н.И. Есинова

Проведена оцінка состояния питания населения за 1990–2018 гг. на основе данных статистических наблюдений потребления основных продуктов питания населением Украины и сравнения с другими странами мира. Определены основные факторы влияния на динамику потребления населением Украины основных продуктов питания.

Ключевые слова: питание, потребление, продукты питания.

ASSESSMENT OF NUTRITION OF POPULATION OF UKRAINE

V. Hrosul, S. Zubkov, N. Yesinova

In the context of globalization, the population catering state depends on many social and economic and environmental factors, certain organization models health effect and its catering management. In many studies, researchers focus on food safety, one aspect of which is the population catering state. Despite the multiplicity and diversity of catering issues researches, the most of them describe past trends or focus on certain catering aspects. Current trends coverage of the population catering state with taking into account various catering problems

© Гросул В.А., Зубков С.О., Єсінова Н.І., 2020

determined the purpose of this study. The purpose of the research paper is identifying current trends of basic food products consumption state by the population of Ukraine. The assessment of the population catering state for 1990 – 2018 on the base of statistical observations of basic food products consumption state by Ukrainian population and comparison with other countries is presented in the research paper. The main factors which effect on the dynamics of basic food products consumption state by Ukrainian population are determined. Against the background of the population's catering average world indices, Ukraine's indices are satisfactory, but worse than developed countries indices, which indicate better catering state. It is established that during 2000 – 2015 the population catering state should be identified as unsatisfactory, as the recommended consumption rate wasn't provided for most goods groups because of their insufficient economic affordability. Only since 2016 the situation has somewhat improved, primarily due to food products improved affordability. It indicates positive changes in the catering field and opens new opportunities for enterprises about intensifying their activities for providing the population with necessary food products.

Keywords: *food, consumption, food stuff.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах глобалізації стан харчування населення залежить від багатьох суспільно-економічних та екологічних чинників, впливу на здоров'я певних моделей організації та управління його харчуванням. У багатьох дослідженнях науковці приділяють увагу продовольчій безпеці, одним із аспектів якої є стан харчування населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У своїй статті О.І. Банах проводить огляд і аналіз міжнародних та вітчизняних методик оцінювання продовольчої безпеки [1]. О.В. Горняк та О.О. Салюк-Кравченко розглядають напрями розвитку методів оцінювання продовольчої безпеки держави на основі стану безпеки в регіоні [2]. М.М. Одінцов розкриває проблему доступності споживачів до продуктів харчування, що проявляється в залежності виробництва сільськогосподарської продукції від забезпеченості регіонів земельними ресурсами та середньодушових доходів квінтільних груп населення [3]. В.В. Лаврук акцентує увагу на важливості використання високопоживної продукції тваринництва в раціонах харчування населення та формуванні продовольчої безпеки країни, оцінюючи обсяги виробництва і споживання основної продовольчої продукції та порівнюючи фактичні рівні споживання з рекомендованими нормами [4].

Взаємозв'язок стану харчування з іншими чинниками досліджено в праці В.О. Шликової та О.М. Леванди [5], які розглянули залежність між такими базовими чинниками, як рівень доходів, умови харчування і тривалістю життя населення в Україні й країнах ЄС.

Окремі розробки спрямовані безпосередньо на дослідження проблем харчування. Так, В.І. Смоляр наводить дані про споживання

харчових продуктів, основних харчових речовин, енергії, вітамінів, есенційних амінокислот, жирних кислот і мінеральних речовин населенням України з 1990 по 2010 р. [6]. Б. Єгоров та М. Мардар досліджували вплив стану харчування на стан здоров'я населення [7]. О.О. Митченко та О.Е. Нігаєва проаналізували фактичний та раціональний рівень споживання і витрат населення на продукти харчування в Україні та світі [8]. Основні чинники, які впливають на рівень і структуру споживання матеріальних благ та послуг населенням країни, розглянуто в статті О.М. Мельничук та О.В. Самоєнкова [9]. Тенденції зміни сукупних ресурсів та сукупних витрат населення, структуру споживання продуктів харчування досліджено в праці К.М. Унгурян та О.В. Самоєнкової [10].

Комплексний погляд на проблему дослідження стану харчування викладено в роботі К.Ю. Кисельова зі статистичного вивчення споживання продуктів харчування населенням України [11].

Попри численність і різноманітність досліджень із тематики проблем харчування населення, більшість із них описують минулі тенденції або зосереджуються на окремих аспектах харчування населення. Висвітлення актуальних тенденцій зміни стану харчування населення з урахуванням різноманітних проблем харчування обумовило мету цього дослідження.

Метою статті є виявлення актуальних тенденцій зміни стану споживання основних продуктів харчування населенням України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як свідчать дані рис. 1, споживання основних продуктів харчування населенням України з 1990 р. загалом зменшилося. Проте зросло споживання яєць, овочів, плодів та олії, що станом на 2018 р. перевищило рівень споживання 1990 р. Щороку зменшувалося споживання цукру, хліба та хлібопродуктів, що, крім економічних чинників, обумовлюється тенденцією дотримання здорового харчування. Суттєво скоротилося споживання молока та молочних продуктів. Споживання м'яса та м'ясних продуктів змінювалося протягом досліджуваного періоду, проте так і не досягло рівня споживання 1990 р.

Якщо характеризувати якість харчування відносно рекомендованих Міністерством охорони здоров'я України раціональних норм споживання продуктів харчування, то лише за картоплею та овочами ці норми перевищено. За іншими продуктами обсяг споживання є меншим за раціональні норми. Якщо за молоком та молочними продуктами в 1990 р. рівень споживання відносно раціональних норм був 98,2%, то протягом усіх інших років він стабільно скорочувався, сягнувши у 2018 р. 52%, що є найменшим показником серед усіх інших продуктів харчування. Протягом

досліджуваного періоду змінювалося споживання риби та рибопродуктів, досягши свого максимального значення 85% у 2008 р., що лише на два відсоткових пункти (в.п.) нижче за показник 1990 р. Станом на 2018 р. обсяг споживання риби та рибопродуктів становив лише 59%.

Споживання м'яса та м'ясних продуктів із 1990 р. зменшувалося до 2001 р. майже на третину. Із 2002 р. спостерігалось зростання обсягу його споживання відносно раціональних норм, проте станом на 2018 рік його рівень майже на 20 в.п. нижче за рівень 1990 р. Зменшення споживання м'яса та риби компенсувалося зростанням споживання овочів. Так, обсяг споживання овочів із 1990 року зріс із 63,4% до 101,8% у 2018 р. Протягом досліджуваного періоду рівень споживання картоплі перевищував рекомендовану норму, що пояснюється відносно низькою вартістю цього продукту. До 2013 р. обсяг споживання цукру загалом відповідав раціональним нормам, проте з 2013 р. стабільно зменшувався.

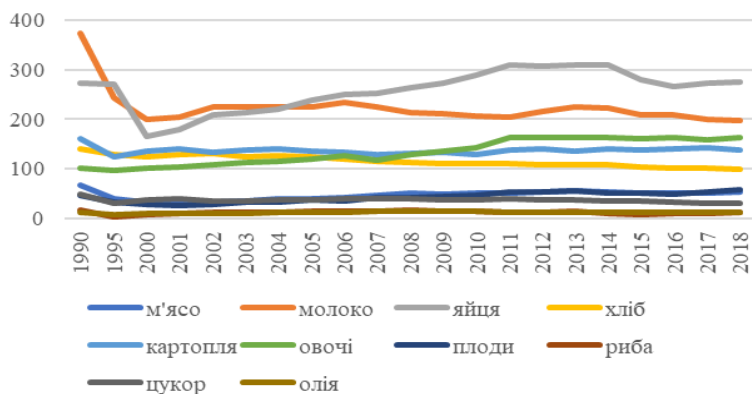

Рис. 1. Споживання продуктів харчування в домогосподарствах України на рік (складено авторами за [12])

Отже, перевищення обсягу споживання деяких продуктів, особливо хлібопродуктів і картоплі, є свідченням незбалансованого харчування населення, яке намагається забезпечити власні енергетичні потреби економічно доступнішими продуктами. Таким чином, харчування населення України не відповідає гігієнічним нормам, що зумовлено переважно соціально-економічними причинами.

Харчування населення нашої країни характеризується значним зниженням за минулі роки енерговитрат на одну людину й відповідно

зменшенням обсягу вживаної нею їжі (рис. 2). Так, середньостатистичний громадянин України споживає майже 2707 ккал на добу. Звичайно, за такого обсягу, якості й харчової цінності їжі він не може одержати достатньої кількості поживних компонентів, у тому числі біологічно активних речовин.

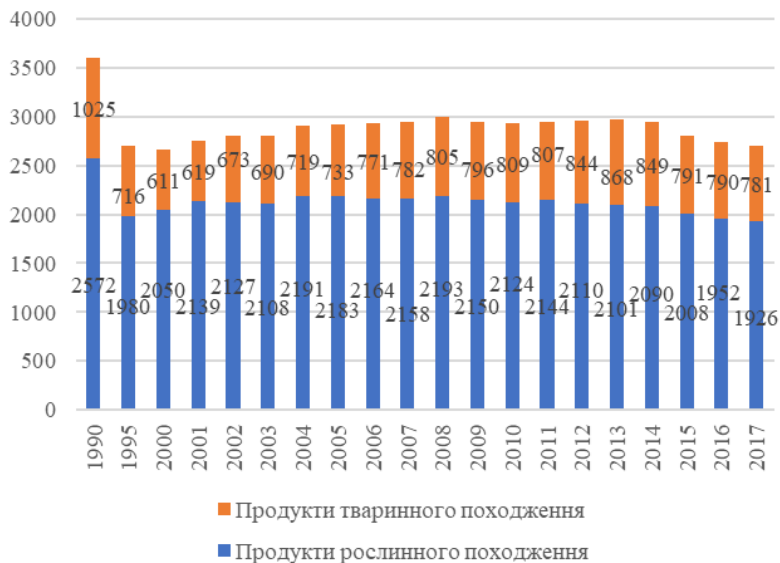

Рис. 2. Калорійність середньодобового раціону населення, ккал (складено авторами за [12; 13])

Основну частину калорій українці отримали з рослинної продукції, і лише трохи більше чверті середньодобового раціону забезпечувалося завдяки споживанню продуктів тваринного походження, що у два рази менше встановленого граничного критерію (55%) [6].

У табл. 1 подано порівняння дієтичного різноманіття в харчуванні різних країн Європи.

Як свідчать дані табл. 1, Україна посідає передостаннє місце за показником дієтичного різноманіття харчування, проте з 2012 р. цей показник має тенденцію до зростання: з 56% у 2012 році до 59% у 2019 р. Можна відзначити суттєве зменшення дієтичного різноманіття в харчуванні населення Сербії: із 74% у 2012 р. (одного з найвищих у Європі) до 59% у 2019 р. Загалом можна зробити висновок про відносну стабільність цього показника в країнах Європи, що свідчить про складений його рівень відносно рівня доходів громадян цих країн.

Порівняти стан харчування населення в Україні та світі можна за індикаторами першої групи рекомендованої ФАО для моніторингу продовольчої безпеки (табл. 2).

Таблиця 1

Дієтичне різноманіття в харчуванні країн Європи, %

Країна	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Європа	67,5	67,5	67,3	67,0	67,0	67,0	67,4	67,4
Швейцарія	76,0	76,0	76,0	76,0	76,0	76,0	78,0	78,0
Австрія	72,0	72,0	73,0	74,0	74,0	74,0	74,0	74,0
Нідерланди	76,0	76,0	75,0	73,0	73,0	73,0	73,0	73,0
Швеція	72,0	72,0	72,0	72,0	72,0	72,0	73,0	73,0
Данія	72,0	72,0	72,0	71,0	71,0	71,0	72,0	72,0
Німеччина	71,0	71,0	72,0	72,0	72,0	72,0	72,0	72,0
Іспанія	74,0	74,0	73,0	75,0	75,0	75,0	72,0	72,0
Бельгія	74,0	74,0	73,0	70,0	70,0	70,0	72,0	71,0
Франція	71,0	71,0	71,0	71,0	71,0	71,0	70,0	70,0
Угорщина	71,0	71,0	71,0	70,0	70,0	70,0	70,0	70,0
Норвегія	68,0	68,0	68,0	69,0	69,0	69,0	70,0	70,0
Чехія	67,0	67,0	70,0	69,0	69,0	69,0	69,0	69,0
Фінляндія	68,0	68,0	69,0	68,0	68,0	68,0	69,0	69,0
Греція	68,0	68,0	68,0	70,0	70,0	70,0	69,0	69,0
Великобританія	69,0	69,0	68,0	68,0	68,0	68,0	69,0	69,0
Португалія	67,0	67,0	67,0	68,0	68,0	68,0	68,0	68,0
Ірландія	67,0	69,0	65,0	66,0	66,0	66,0	66,0	67,0
Італія	67,0	67,0	67,0	66,0	66,0	66,0	67,0	67,0
Білорусь	59,0	59,0	63,0	62,0	62,0	62,0	64,0	64,0
Словаччина	64,0	64,0	64,0	65,0	65,0	65,0	63,0	63,0
Польща	58,0	58,0	59,0	59,0	59,0	59,0	60,0	60,0
Росія	56,0	56,0	57,0	59,0	59,0	59,0	60,0	60,0
Болгарія	61,0	61,0	60,0	57,0	57,0	57,0	59,0	59,0
Сербія	74,0	74,0	62,0	60,0	60,0	60,0	59,0	59,0
Україна	56,0	56,0	59,0	58,0	58,0	58,0	59,0	59,0
Румунія	56,0	56,0	56,0	55,0	55,0	55,0	55,0	55,0

Примітка. Складено авторами за [14].

Як свідчать дані табл. 2, калорійність харчування в Україні вища, ніж у середньому у світі, проте є нижчою, ніж у розвинених країнах. Середня вартість виробництва продуктів харчування є суттєво вищою ніж у світі, проте знаходиться на рівні розвинених країн, що з огляду на значно нижчі доходи пояснює велику частку витрат на харчування в Україні. Середній обсяг споживання білка тваринного походження є вищим, ніж у середньому у світі, проте помітно менше,

ніж у розвинених країнах. Частка отриманої енергії від споживання зернових, коренеплодів, бульбоплодів в Україні також більша, ніж у світі, та менша, ніж у розвинених країнах. Отже, на фоні усереднених світових показників стану харчування населення показники України виглядають задовільними, проте гіршими порівняно з показниками розвинених країн, які відображають більш якісний стан харчування.

Таблиця 2

Перелік індикаторів для моніторингу продовольчої безпеки за ФАО, які віднесені до першої групи

Індикатор	Одиниця виміру	Значення індикатора		
		Україна	Світ	Розвинені країни
Калорійність харчування	%	126	123	136
Середня вартість виробництва продуктів харчування	Дол. США на душу населення	487	311	491
Середній обсяг споживання білка	%	42	52	32
Середній обсяг споживання білка тваринного походження	Грам на душу населення на день	86	79	103
Частка отриманої енергії від споживання зернових, коренеплодів, бульбоплодів	Грам на душу населення на день	41	31	60

Джерело: [1].

Важливу роль у споживанні продуктів харчування населенням (особливо якісних продуктів, які мають вищу вартість) відіграють такі соціально-економічні чинники, як рівень доходів населення, рівень соціального забезпечення, цінова політика та ін.

Зв'язок між зміною доходів населення та обсягом споживання окремих товарів і послуг оцінює коефіцієнт еластичності. Чим більше абсолютне значення коефіцієнта еластичності перевищує одиницю, тим еластичніша продукція, тобто тим більше споживання продукції залежить від динаміки доходів.

Із теорії попиту і пропозиції відомо, що попит на продукти харчування в основному нееластичний [11], адже люди все одно купуватимуть продукти харчування, майже незалежно від ціни.

Оцінимо, як зміна доходів населення (реальної заробітної плати) впливає на споживання основних груп продуктів харчування.

Окремо варто виділити рибу та рибопродукти, де протягом семи періодів спостерігався еластичний попит. Отже, споживання риби може залежати від рівнів доходів, тобто з його зростанням буде збільшуватися попит на рибу, що відповідно приведе до зростання показників рівня відповідності раціональним нормам харчування. Еластичний попит протягом чотирьох періодів спостерігався також відносно плодів. З огляду на відносно невеликий рівень відповідності їх споживання раціональним нормам, зростання доходів потенційно збільшить обсяг їх споживання. Коефіцієнти еластичності інших продуктів протягом досліджуваного періоду жодного разу не перевищували одиниці, що свідчить про нееластичний характер цих продуктів відносно доходів населення.

Важливою характеристикою споживання є доступність харчових продуктів, у якій виділяють фізичний та економічний аспекти [11]. Фізична доступність харчових продуктів – постійна наявність для всіх соціальних і демографічних груп населення основних харчових продуктів у місцях їхнього споживання в обсягах, асортименті та відповідної якості, необхідних для забезпечення раціонального харчування. Економічна доступність харчових продуктів – стабільна можливість придбання всіма соціальними й демографічними групами населення основних харчових продуктів у цінах, обсягах, асортименті та відповідної якості, необхідних для забезпечення раціонального харчування [15].

Продовольчий кошик – набір основних харчових продуктів у обсягах, що відповідають раціональним нормам їхнього споживання [15]. До продовольчого кошика входять такі продовольчі товари: хліб і хлібопродукти, м'ясо і м'ясопродукти, молоко й молокопродукти, риба й рибопродукти, яйця, овочі, плоди та ягоди, картопля, цукор, олія.

Індикатор економічної доступності продуктів – це частка сукупних витрат на харчування (включаючи харчування поза домом) у сукупних витратах домогосподарств загалом [15]. Як індикатор економічної доступності продуктів нами досліджено структуру сукупних витрат домогосподарств у частині продуктів харчування та безалкогольних напоїв (рис. 3).

Протягом минулих 20 років загалом спостерігалася тенденція до зменшення частки витрат на продукти харчування з 64,2% у 1999 р. до 47,7% у 2018 р., що свідчить про поступове зростання доходів населення України. Це позначалося й на якості споживання продуктів харчування, що відображала їхня структура в продуктовому кошику домогосподарств. З огляду на те, що мінімальним граничним розміром

є 50%, можна стверджувати про існування проблем з економічною доступністю до продуктів харчування для населення України. Лише у 2008 та з 2016 р. цей показник став менше за 50%, що свідчить про збільшення доступності для населення до продуктів харчування. Водночас частка витрат на харчування в Україні є значно більшою, ніж в інших країнах. Зокрема, у 2017 р. в Румунії вона становила 26,4%, Чехії – 14,7%, Франції – 12,1%, Данії – 10%, Великобританії – 7,2%. У США у 2016 році цей показник дорівнював 6,2%, Канаді – 9,3%, Австралії – 9,4%, Японії – 15,7% [16].

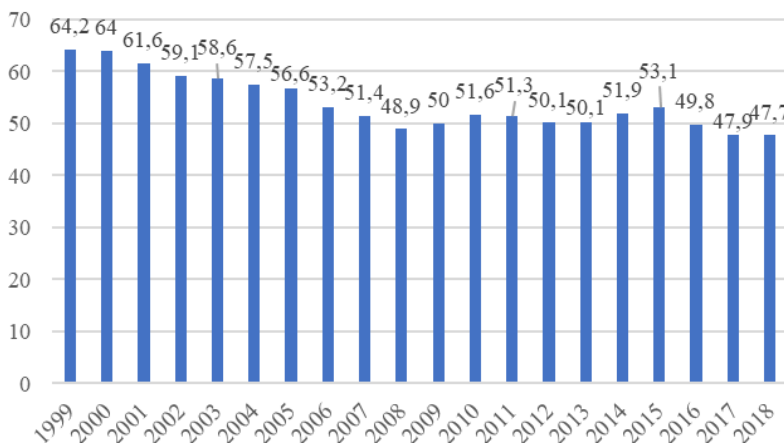

Рис. 3. Індикатор економічної доступності продуктів харчування в Україні, % (складено авторами за [13])

Висновки. Протягом 2000–2015 рр. стан харчування населення слід ідентифікувати як незадовільний, оскільки за більшістю груп товарів не забезпечувалася рекомендована норма споживання через їх недостатню економічну доступність. Лише з 2016 р. ситуація дещо поліпшується, що пов'язано насамперед із покращенням економічної доступності продовольчих товарів. Це свідчить про позитивні зрушення у сфері харчування та відкриває нові можливості для підприємств цієї сфери щодо активізації їхньої діяльності для забезпечення населення необхідними продуктами.

Ця стаття підготовлена в межах виконання держбюджетної науково-дослідної теми «Обґрунтування стратегії розвитку підприємств сфери харчування України в умовах трансформації економіки та глобалізації світових економічних процесів» (№ 0119U002176).

Список джерел інформації / References

1. Банах О. І. Огляд та аналіз міжнародних та вітчизняних методик оцінювання продовольчої безпеки / О. І. Банах // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2017. – № 1 (2). – С. 94–102.
Banakh, O. (2017), “Review and analysis of international and national methods of food security assessment”, *Economic Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy* [“Ohliad ta analiz mizhnarodnykh ta vitchyznianskykh metodyk otsiniuvannya prodovolchoi bezpeky”, *Ekonomichnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii*], No. 1(2), pp. 94-102.
2. Горняк О. В. Оцінка продовольчої безпеки держави на основі регіональних показників / О. В. Горняк, О. О. Салюк-Кравченко // Вісник Одеського національного університету. Економіка. – 2016. – № 21, вип. 10. – С. 17.
Horniak, O., Saliuk-Kravchenko, O. (2016), “Assessment of food security of the state on the basis of regional indicators”, *Bulletin of the Odessa National University. Economics* [“Otsinka prodovolchoi bezpeky derzhavy na osnovi rehionalnykh pokaznykiv”, *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomika*], No. 21, Vol. 10, p. 17.
3. Одінцов М. М. Регіональні аспекти доступності населення до продуктів харчування / М. М. Одінцов // Агросвіт. – 2010. – № 1. – С. 15–19.
Odintsov, M. (2010), “Regional Aspects of Population Access to Food”, *Agrosvit* [“Rehionalni aspekty dostupnosti naseleння do produktiv kharchuvannya”, *Ahrosvit*], No. 1, pp. 15-19.
4. Лаврук В. В. Оцінка виробництва та споживання населенням продукції тваринництва / В. В. Лаврук // Економіка та держава. – 2017. – № 6. – С. 72–74.
Lavruk, V. (2017), “Estimation of production and consumption of livestock products by the population”, *Economy and State* [“Otsinka vyrobnyctva ta spozhyvannya naseleнням produktsii tvarynnyctva”, *Ekonomika ta derzhava*], No. 6, pp. 72-74.
5. Shlykova V. A. Income, food conditions and life expectancy: comparative analysis of Ukraine and EU countries / V. A. Shlykova, O. M. Levanda // Демографія та соціальна економіка. – 2018. – Т. 32, № 1 – С. 140–152.
Shlykova, V., Levanda, O. (2018), “Income, food conditions and life expectancy: comparative analysis of Ukraine and EU countries”, *Demography and social economy* [Demohrafiia ta sotsialna ekonomika], No. 32(1), pp. 140-152.
6. Смоляр В. І. Стан фактичного харчування населення незалежної України / В. І. Смоляр // Проблеми харчування. – 2012. – № 1-2. – С. 5–9.
Smoliar, V. (2012), “The state of actual nutrition of the population of independent Ukraine”, *Problemy kharchuvannya* [“Stan faktychnoho kharchuvannya naseleння nezalezhnoi Ukrainy”], No. 1-2, pp. 5-9.
7. Єгоров Б. Стан харчування населення України / Б. Єгоров, М. Мардар // Товари і ринки. – 2011. – № 1. – С. 140–147.
Yehorov, B., Mardar, M. (2011), “State of nutrition of the population of Ukraine”, *Goods and markets* [“Stan kharchuvannya naseleння Ukrainy”, *Tovary i rynky*], No. 1, pp. 140-147.

8. Митченко О. О. Оцінка рівня споживання і витрат населення на продукти харчування в Україні та світі / О. О. Митченко, О. Е. Нігаєва // Продуктивність агропромислового виробництва. економічні науки. – 2013. – № 23. – С. 108–112.

Mytchenok, O., Nihayeva, O. (2013), “Estimation of the level of consumption and expenditures of the population for foodstuffs in Ukraine and the world”, *Productivity of agro-industrial production. Economics* [“Otsinka rivnia spozhyvannia i vytrat naselennia na produkty kharchuvannia v Ukraini ta sviti”, *Produktyvnist ahropromysloвого vyrobnytstva. Ekonomichni nauky*], No. 23, pp. 108-112.

9. Мельничук О. М. Аналіз динаміки та структури споживання продуктів харчування населенням України / О. М. Мельничук, О. В. Самоєнкова // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : зб. наук. студ. пр. – Одеса : ОНЕУ, 2016. – Вип. 2. – С. 28–33.

Melnychuk, O., Samotoienkova, O. (2016), “Analysis of the dynamics and structure of consumption of foodstuffs by the population of Ukraine”, *Statistics – a tool for socio-economic research* [“Analiz dynamiky ta struktury spozhyvannia produktiv kharchuvannia naseleнням Ukrainy”, *Statystyka – instrument sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*], Odesa, ONEU, Vol. 2, pp. 28-33.

10. Унгурян К. М. Аналіз споживання продуктів харчування в домогосподарствах України за 2010–2015 роки / К. М. Унгурян, О. В. Самоєнкова // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : зб. наук. студ. пр. – Одеса : ОНЕУ, 2017. – Вип. 3, ч. I. – С. 15–22.

Unhurian, K., Samotoienkova, O. (2017), “Analysis of Food Consumption in the Households of Ukraine for 2010 – 2015”, *Statistics – a tool for socio-economic research* [“Analiz spozhyvannia produktiv kharchuvannia v domohospodarstvakh Ukrainy za 2010 – 2015 roky”, *Statystyka – instrument sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*], Odesa, ONEU, Vol. 3, Part I, pp. 15-22.

11. Кисельов К. Ю. Статистичне вивчення споживання продуктів харчування населення України : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.10 / К. Ю. Кисельов. – К., 2016. – 201 с.

Kyselov, K. (2016), *Statistical study of food consumption of the population of Ukraine: dissertation* [Statystychne vyvchennia spozhyvannia produktiv kharchuvannia naseleнням Ukrainy: dys. ... kand. ekon. nauk], Kyiv, 201 p.

12. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України : стат. збірник. – К., 2018. – 59 с.

Balances and consumption of basic foodstuffs by the population of Ukraine: a statistical compilation [Balansy ta spozhyvannia osnovnykh produktiv kharchuvannia naseleнням Ukrainy: statystychnyi zbirnyk], Kyiv, (2018), 59 p.

13. Статистичний щорічник України за 2018 рік. – Житомир : ТОВ «БУК-ДРУК», 2019. – 482 с.

Statistical Yearbook of Ukraine for 2018 [Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2018 rik], TOV «BUK-DRUK», Zhytomyr, (2019), 482 p.

14. “Global Food Security Index”, available at: <http://foodsecurityindex.eiu.com>

15. Про продовольчу безпеку [Електронний ресурс] : проект Закону України від 28 квітня 2011 р. № 8370-I / Верховна Рада України.

Законодавство України. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=40276&pf35401=191014>

“About Food Security”: Draft Law of Ukraine of April 28, 2011 No. 8370-I [“Pro prodovolchu bezpeku”: proekt Zakonu Ukrainy vid 28 kvitnia 2011 r. № 8370-I], available at: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=40276&pf35401=191014>

16. Частка витрат українців на харчування досягла історичного мінімуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://agoreview.com/news/chastka-vytrat-ukrayinciv-na-harchuvannya-dosyahla-istorychnoho-minimumu>

“The share of Ukrainians' spending on food has reached a historic low” [“Chastka vytrat ukraintiv na kharchuvannya dosyahla istorychnoho minimumu”], available at: <https://agoreview.com/news/chastka-vytrat-ukrayinciv-na-harchuvannya-dosyahla-istorychnoho-minimumu>

Гросул Вікторія Анатоліївна, д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри економіки та управління, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: (057)349-45-94; e-mail: viktoriagrosul@gmail.com.

Гросул Виктория Анатольевна, д-р екон. наук, проф., заведующая кафедрой экономики и управления, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Клочковская, 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел.: (057)349-45-94; e-mail: viktoriagrosul@gmail.com.

Hrosul Viktoriia, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Economics and Management, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska str., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051. Tel.: (057)349-45-94; e-mail: viktoriagrosul@gmail.com.

Зубков Сергій Олександрович, канд. екон. наук, доц., кафедра економіки та управління, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: (057)349-45-94; e-mail: s.zubkov@hduht.edu.ua.

Зубков Сергей Александрович, канд. экон. наук, доц., кафедра экономики и управления, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Клочковская 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел.: (057)349-45-94; e-mail: s.zubkov@hduht.edu.ua.

Zubkov Serhii, PhD in Economics, Associate Professor, Department of Economics and Management, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska str., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051. Tel.: (057)349-45-94; e-mail: s.zubkov@hduht.edu.ua.

Єсінова Ніна Ігорівна, канд. техн. наук, проф., кафедра економіки та управління, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: (057)349-45-53; e-mail: nisata@rumbler.ru.

Есинова Нина Игоревна, канд. техн. наук, проф., кафедра экономики и управления, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Клочковская 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел.: (057)349-45-53; e-mail: nisata@rumbler.ru.

Yesinova Nina, PhD in Economics, Professor, Department of Economics and Management, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska str., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051. Tel.: (057)349-45-53; e-mail: nisata@rambler.ru.

DOI: 10.5281/zenodo.3932739

УДК 339.13.01

СТРАТЕГІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ РИТЕЙЛУ: СУТНІСТЬ І СКЛАДОВІ

О. Зонвіре

Обґрунтовано сутність і змістові складові забезпечення конкурентоспроможності, визначено його етапи як циклічного процесу. Систематизовано стратегічні дії відповідно до кожної складової циклу забезпечення. Визначено специфіку забезпечення конкурентоспроможності підприємств роздрібною торгівлю. Уточнено суть стратегії забезпечення конкурентоспроможності, її мету, завдання та етапи побудови. Запропоновано структурно-блочну схему формування стратегії забезпечення конкурентоспроможності підприємства роздрібною торгівлю.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентні переваги, забезпечення, стратегія.

СТРАТЕГІЯ ОБЕСПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТІ ПРЕДПРИЯТИЙ РИТЕЙЛА: СУЩНОСТЬ И СОСТАВЛЯЮЩИЕ

О. Зонвирэ

Обоснованы сущность и составляющие обеспечения конкурентоспособности, определены её этапы как циклического процесса. Систематизированы стратегические действия по каждой составляющей цикла обеспечения. Определена специфика обеспечения конкурентоспособности предприятий розничной торговли. Уточнены суть стратегии обеспечения конкурентоспособности, ее цели, задачи и этапы построения. Предложена структурно-блочная схема формирования стратегии обеспечения конкурентоспособности предприятий розничной торговли.

© Зонвіре О., 2020